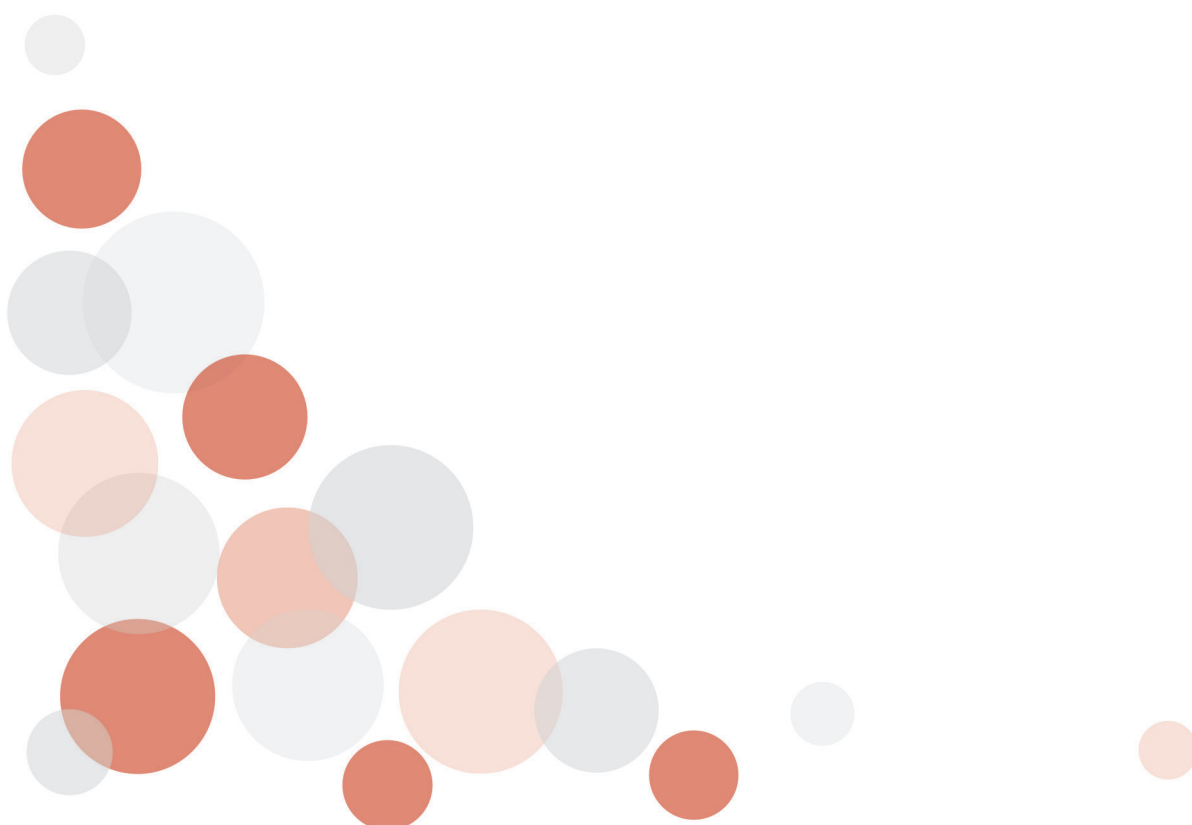

Wiesława Orzechowska • Agata Knapik • Anna Pasierbek

Adolescent – na granicy systemów

Innowacja w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii
w Bielsku-Białej

Redakcja merytoryczna
Jolanta Rafał-Łuniewska

Redakcja językowa i korekta
Katarzyna Majewska

Projekt okładki, redakcja techniczna i skład
Barbara Jechalska

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2018

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
www.ore.edu.pl
tel. 22 345 37 00

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji
Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC).

Spis treści

Wprowadzenie	5
Różnorodność działań profilaktycznych	5
Potrzeba wprowadzenia innowacji	7
Projekt wspierający całe rodziny.....	8
Warsztaty psychoedukacyjne.....	9
Podtrzymujące środowisko	10
Efekty projektu.....	12
Plany na przyszłość	12

Wprowadzenie

Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii (MOS) przeznaczone są dla dzieci i młodzieży, u których z powodu zaburzeń rozwojowych oraz w funkcjonowaniu społecznym i trudności w uczeniu się występuje zagrożenie niedostosowaniem społecznym i w związku z tym wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii. Do zadań MOS-u należy eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Rekrutacja do placówek odbywa się na wniosek rodziców lub opiekunów prawnych dzieci posiadających orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego.

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Bielsku-Białej to placówka całodobowa, jedna z dwóch na terenie województwa śląskiego (druga znajduje się w Gliwicach). Przeznaczony jest dla chłopców w wieku 13–18 lat lub do ukończenia gimnazjum.

Wychowankowie tej placówki to młodzież:

- nierealizująca obowiązku szkolnego;
- mająca trudności w uczeniu się;
- przejawiająca zaburzenia w zachowaniu;
- zagrożona niedostosowaniem społecznym;
- zagrożona demoralizacją.

Różnorodność działań profilaktycznych

W Miejskim Ośrodku Socjoterapii w Bielsku-Białej nasz zespół (Wiesława Orzechowska, Agata Knapik, Anna Pasierbek) pracuje wspólnie od 2010 roku. Posiadamy bogate doświadczenie w pracy z młodzieżą i ich rodzinami. Stawiamy na profilaktykę. Organizujemy zajęcia socjoterapeutyczne, arteterapeutyczne, konkursy tematyczne i okolicznościowe, spotkania indywidualne w formie konsultacji, wsparcie oraz poradnictwo i psychoedukację. Działamy w grupach warsztatowych. Współpracujemy z instytucjami państwowymi, poszukujemy sponsorów, fundatorów i innych grantodawców. Realizujemy też i koordynujemy liczne projekty.

Podczas wykonywania zadań korzystamy ze wsparcia:

- Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej – profilaktyka alkoholowa oraz narkotykowa;
- Bielskiego Stowarzyszenia Artystycznego „Teatr Grodzki” oraz Teatru Lalek Banialuka – przygotowanie wraz z aktorami i instruktorami jasełek;
- Bielskiego Stowarzyszenia Doradców Zawodowych i Personalnych AKTYWNI – realizacja warsztatów z zakresu doradztwa zawodowego „Wybieram zawód – nie poluję na pracę” – wolontariat członków stowarzyszenia;
- Fundacji Partnerstwo Dorzecza Kocierzanki i Koszarawy – realizacja projektu „Lokalnie Inicjatywnie” – nasi uczniowie włączyli we własne działania dzieci jednego z bielskich przedszkoli. Film podsumowujący akcję pt. *Zdrowo dla przyrody* pokazuje najmłodszym, jak ważne zimą jest dokarmianie ptaków. Można go obejrzeć na stronie internetowej MOS-u (www.mosbielsko.pl).

- Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) – pomoc w zakresie pisania nowych projektów oraz realizacji małych grantów;
- firmy „Mohito” – udostępnianie gadżetów do realizacji przedsięwzięć społecznych i teatralnych (pudełka, rekwizyty z witryny).

Oto kilka przykładów zrealizowanych przez nas inicjatyw:

- program autorski PAS (Praca, Aktywność, Szczęście) wykorzystujący element motywujący i wizualizujący proces pracy w grupie;
- konkurs z zakresu profilaktyki (akcja trwała cały rok szkolny) zorganizowany z wykorzystaniem technologii Kahoot (bezpłatna platforma do tworzenia i przeprowadzania interaktywnych quizów);
- programy profilaktyczne „Tukan” oraz „Zachowaj trzeźwy umysł”;
- autorski program Wiesławy Orzechowskiej z zakresu profilaktyki „Mam wybór”.

Współpracujemy zawodowo także z różnymi instytucjami typu MOPS (Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej), PCPR (Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie), CIS (Centrum Integracji Społecznej). Realizujemy tam projekty unijne, prowadzimy szkolenia grupowe i spotkania indywidualne z zakresu doradztwa zawodowego, profilaktyki, wsparcia rodzin i diagnozowania.

Stale podnosimy własne kwalifikacje i zdobywamy doświadczenie zawodowe, poddajemy też swoją pracę superwizji. Wykorzystujemy nabytą wiedzę do tworzenia nowych, skutecznych narzędzi służących rozwiązywaniu głównych problemów naszych klientów (brak umiejętności i kompetencji wychowawczych, trudności z komunikacją oraz w radzeniu sobie z emocjami i uczuciami).

Wspólne działania zespołu pracowników MOS-u polegają na:

- włączaniu młodzieży w różne inicjatywy typu: wolontariat, preorientacja zawodowa, programy profilaktyczne i psychoedukacyjne, arteterapie;
- codziennej pracy opartej na indywidualnym podejściu do każdego z podopiecznych;
- angażowaniu młodzieży, zachęcaniu jej do udziału w konkursach okolicznościowych organizowanych zarówno na terenie placówki, jak i poza nią;
- dawaniu podopiecznym ośrodka przestrzeni i możliwości włączania się w zewnętrzne akcje, dzięki czemu wzmacniamy proces resocjalizacji i socjalizacji;
- pracy indywidualnej z młodzieżą – diagnozujemy trudności i wskazujemy kierunki oddziaływań, a przede wszystkim staramy się zrozumieć młodego człowieka, uwzględniając wpływ systemu rodzinnego na jego postawy i zachowania;
- pracy z całym systemem rodzinnym, tak aby rodzina była naszym sojusznikiem w dążeniu do osiągnięcia jak największych korzyści dla rozwoju dziecka.

Każda z nas realizuje się zawodowo w wielu dziedzinach. Posiadamy umiejętność wspólnego działania oraz wykorzystywania naszego indywidualnego potencjału i zasobów, aby tworzyć nową jakość pracy i dostosowywać się do pojawiających się potrzeb. Pozwala nam to na holistyczne podejście oraz spojrzenie na sytuację naszych podopiecznych i ich rodzin.

Potrzeba wprowadzenia innowacji

Realizując zadania doradcy zawodowego, socjoterapeuty, psychologa, seksuologa czy wychowawcy, często słyszałyśmy, jak ważną rolę w życiu, nie tylko adolescenta, ale również dorosłych z grupy NEET (ang. *not in employment, education or training* – osoby spoza sfery zatrudnienia i edukacji), pełni rodzina. Podążając za naszym klientem i chcąc zwiększyć swoje kompetencje w zakresie pracy z rodziną, w 2017 roku Anna Pasierbek i Agata Knapik ukończyły kurs psychoterapii systemowej w Ośrodku Psychoterapii Systemowej w Krakowie. Jednocześnie wraz z zespołem rozpoczęłyśmy realizację pilotażowych spotkań pod nazwą „**Szkoła dla rodziców adolescenta**”, które z czasem przeobraziły się w program „**Adolescent – na granicy systemów**”.

Doświadczenia z codziennych rozmów i konsultacji z podopiecznymi MOS-u i ich bliskimi oraz klientami w innych instytucjach wspierających jasno wskazują, że wpływ rodziny na wybory młodzieży jest ogromny, a bywa, że nieodwracalny. To najbliżsi kształtują światopogląd dzieci oraz ich nastawienie do pracy i pełnionych ról społecznych. Często zaburzenia zachowania adolescenta stanowią tylko wierzchołek góry lodowej trudności występujących w rodzinach. Problemy w okresie dojrzewania dzieci ulegają pogłębieniu i jak się okazuje, nierzadko stanowią przekaz transgeneracyjny. Czas dorastania może okazać się dobrym momentem, by rozpocząć proces zmiany negatywnych czy blokujących przekazów.

W trakcie wywiadów i luźnych rozmów podopieczni czasami opisują dramatyczne sytuacje i problemy występujące w rodzinie, które wpłynęły na ich sposób postępowania i myślenia, takie jak np. kłopoty z komunikacją i relacjami społecznymi, alkoholizm, negatywna narracja, brak zrozumienia i wsparcia, roszczeniowość, niezaradność, przemoc oraz trwałe korzystanie ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej.

W naszej pracy trudne są także kontakty z rodzicami. W większości przypadków pozostają sporadyczne i często polegają jedynie na wymianie informacji dotyczących zachowania młodego człowieka w domu czy w placówce.

Tak naprawdę rodzice nie posiadają sieci wsparcia dla siebie i dziecka w trakcie kryzysu, jakim jest adolescencja. Granica między typowymi zachowaniami rozwojowymi okresu dojrzewania a objawami niedostosowania społecznego bywa bardzo cienka. Sam pobyt w MOS-ie nie rozwiązuje automatycznie konfliktów narastających w rodzinie. W świadomości opiekunów to dziecko ma problem i ono zostaje oddelegowane do identyfikowania się z objawem – zaburzeniami zachowania, reakcjami antyspołecznymi, depresją. Takie podejście zwalnia rodziców z analizy i przepracowania własnych problemów. Często adolescent doświadcza podobnych trudności jak jedno lub oboje z rodziców, będąc w jego wieku – w systemie coś się odtwarza.

Pomoc adolescentowi powinna oznaczać objęcie wsparciem całego systemu rodzinnego.

Często dopiero wtedy dziecko i jego rodzina otrzymują szansę wypracowania zdrowego mechanizmu funkcjonowania, który ułatwi młodemu dorosłemu pełnienie różnych ról życiowych, zgodnych z powołaniem. Możliwość kontaktu rodziców ze specjalistami (psychologiem, pedagogiem, seksuologiem) pracującymi na co dzień z młodzieżą jest bezcenna. Na zajęciach opiekunowie otrzymują wsparcie, informacje, poznają sposoby radzenia sobie w trudnych sytuacjach domowych. Wszystko to wzmacnia przede wszystkim więź pomiędzy rodzicami

a dzieckiem oraz umożliwia zrozumienie mechanizmów rządzących różnymi zachowaniami młodzieży. Mamy też nadzieję, że pomoże dostrzec istniejące problemy i nakłoni przynajmniej część uczestników do podjęcia próby ich rozwiązania.

Ważny aspekt życia na etapie dorastania stanowi seksualność, z którą młodzi ludzie, a tym bardziej ich rodzice i opiekunowie, nie radzą sobie. To może rodzić różne konflikty i frustracje, być lękotwórcze dla obu stron. Młodzież z naszego ośrodka często ma problemy z własną tożsamością (nie wiedzą, czego chcą, co ich interesuje, co lubią, a czego nie, jakie wartości są dla nich ważne), zaniżoną samoocenę i dysfunkcje w sferze poznawczej, co pod naporem seksualności może osłabiać ich ego. W konsekwencji pojawiają się zachowania destabilizujące system rodzinny.

Projekt wspierający całe rodziny

Innowacja wprowadzona w bielskim MOS-ie pomaga otoczeniu adolescenta dzięki wypracowanym narzędziom, jak również integruje osoby zainteresowane danym zagadnieniem. Ponadto daje poczucie sprawstwa podmiotom programu.

Projekt „**Adolescent – na granicy systemów**” ma za zadanie wspierać całe rodziny: chłopców w wieku 15–18 lat i ich bliskich. Chcemy uświadomić rodzicom, że dziecko sprawiające problemy to po pierwsze dorastający nastolatek i w związku z tym istnieją ku temu przesłanki rozwojowe, a po drugie, że jego zachowanie wynika z pewnych warunków i sytuacji, jakie napotkał w swoim dotychczasowym życiu, będąc członkiem jakiejś rodziny. Często to dorośli nieświadomie projektują swoje trudności na potomków, unikając osobistej odpowiedzialności i nie dostrzegając potrzeby ich przepracowania. Jednocześnie podejmują działania korekcyjne wobec dziecka (np. umieszczając je w MOS-ie), co daje rodzinie złudne wrażenie stabilizacji.

Tymczasem konstruktywne poczucie winy może motywować rodzinę do poszukiwania rozwiązań. Chcemy wyposażyć rodziców w wiedzę i umiejętności umożliwiające zrozumienie adolescenta. Wsparcie ich, samo w sobie, może sprawić, że przestaną wysyłać negatywne komunikaty i stosować działania obronne. Nasze zajęcia mają na celu uwrażliwienie rodziców i opiekunów na konieczność pracy nie tylko z trudnym dzieckiem, ale również nad sobą – wspierany powinien być cały system rodzinny. Pragniemy zaszczepić im przekonanie, że wystarczy zmienić jeden element w jego funkcjonowaniu, aby zaszła pozytywna i pożądana zmiana w całym systemie.

Projekt „**Adolescent – na granicy systemów**” ma za zadanie wspierać również systemy zewnętrzne, takie jak MOS i oddziaływania socjoterapeutyczne (ale też wychowawcze w szkołach czy placówkach zamkniętych oraz instytucjach wspierających), uzupełnić działanie systemu rodzinnego w świadomym rozszczelnianiu granic, tak aby młody człowiek swobodnie wchodził w okres dorosłości – nie obawiając się sztywności środowiska rodzinnego.

Prowadzone przez nas zajęcia o charakterze warsztatów psychoedukacyjnych opierają się na pracy systemowej. Tematyka dotyczy najbardziej spornych elementów życia rodziny z dzieckiem w okresie adolescencji. Zagadnienia opracowałyśmy na podstawie wiedzy, własnych doświadczeń zawodowych, obserwacji, wywiadów oraz kart przyjęć do MOS-u.

Warsztaty psychoedukacyjne

Pierwsze zadanie w projekcie stanowi **zintegrowanie** osób biorących udział w warsztatach. Dążymy do zbudowania poczucia bezpieczeństwa, aby w dalszej części zajęć uczestnicy nie bali się otworzyć i uczyli się na podstawie doświadczenia i badania siebie. Odbywa się ono poprzez procesy projekcyjne, mające na celu zrozumienie, a nie wypieranie. Poczynione odkrycia mogą być wykorzystane jako prawda o sobie i świecie zewnętrznym, nawet jeśli są bolesne. Tylko wtedy będzie to proces zachęcający do zmiany i sprzyjający rozwojowi. Każdy kolejny temat warsztatów dla opiekunów wiąże się z wcześniejszym i stanowi bazę do pogłębiania wiedzy o sobie, dziecku i tym, co w danym momencie może wynikać z pojawiających się sytuacji.

Po zbadaniu oczekiwań i wstępnym wzajemnym poznaniu się przechodzimy do tematu **emocij**. Towarzyszą nam na co dzień, a w rodzinie z nastolatkiem ich okazywanie często przybiera zintensyfikowaną formę. Bywają niezrozumiałe, zarówno dla rodziców, jak i dla dziecka. Ważnym celem tych zajęć jest więc nauczanie się rozpoznawania emocji, nazywania ich i wyrażania oraz dostrzegania powiązań między uczuciami, myślami i reakcjami. Inne korzyści płynące z udziału w warsztatach to uświadomienie sobie swoich uczuć i akceptowanie tych przeżywanych przez inne osoby.

Na tej bazie przechodzimy do kolejnego tematu: **barier komunikacyjnych** bardzo uwidaczniających się w sytuacjach, którym towarzyszą trudne emocje. Rodzice, poznawszy bariery komunikacyjne, będą mieli większą świadomość, która pozwoli im na owocną rozmowę z nastolatkiem, przeciwdziałającą powstawaniu konfliktów. Dorośli na warsztatach uczą się podejmowania działań zmierzających do poprawy kontaktu z własnym dzieckiem.

I tu pojawia się kolejna ważna umiejętność, na którą chcemy uwrażliwić uczestników warsztatów, a mianowicie **empatia**. W trakcie zajęć rodzice, opiekunowie dowiadują się, czym ona jest i doświadczają „empatyzowania”, czyli współodczuwania stanów emocjonalnych innych osób. Warsztaty służą kształtowaniu umiejętności prawidłowego ich odczytywania, zwłaszcza u własnych dzieci oraz uczą, jak je przyjmować w codziennym życiu i jak sobie z nimi radzić.

W bliskich relacjach ważny element służący zachowaniu dobrego samopoczucia stanowi **świadomość granic**, zarówno swoich, jak i innych osób. Granice wpływają na budowanie poczucia własnej tożsamości, poznanie przestrzeni niezbędnej dla rozwoju, uświadamiają potrzeby bliskości i dystansu, przebywania razem i wycofywania się, samotności i wspólnoty, miłości i nienawiści (wiem, kim jestem i co mnie chroni). Dzięki świadomości swoich granic rozpoznają granice innych, widzą je, czują i szanują. Jedna i druga strona ma możliwość zdobywania doświadczenia.

W jaki sposób postępować, by nie naruszać granic swoich i innych, uczy warsztat **komunikacja – parafraza, odzwierciedlenie, komunikat „ja”**. Zajęcia te mają na celu wzmocnienie umiejętności podejmowania działań zmierzających do poprawy kontaktu z dzieckiem. Rodzic powinien po warsztatach rozumieć istotę wypowiedzi bezpośrednich i samodzielnie je formułować. Musi umieć je interpretować i pozytywnie przeformułowywać w rodzinnych sytuacjach konfliktowych.

W razie pojawienia się trudności, ratunkiem staje się kolejny warsztat, którego tematem jest **konsekwencja**. Rodzice czy opiekunowie nabywają umiejętność formułowania zasad i reguł

oraz rozpoznawania przyczyn problemów w respektowaniu wymagań stawianych dzieciom. Uczą się stawiania granic w taki sposób, by zachować szacunek do samych siebie, jak również potomków. Umożliwi to młodzieży identyfikowanie się z rodzicami i wartościami przez nich reprezentowanymi.

W trakcie wprowadzania tak licznych zmian niezbędne jest **stałe wsparcie i wzmacnianie siebie** – to ułatwia rozumienie trudnych sytuacji, których dostarcza codzienność z adolescentem. Bardzo istotne okazuje się uświadomienie sobie uczuć własnych i innych ludzi, identyfikowanie się, czy też czucie tego samego, co druga osoba, przy jednoczesnej świadomości bycia różnym od niej, a więc współczucie połączone z uznaniem granic. Na zajęciach rodzice pogłębiają swoją wiedzę dotyczącą rozumienia potrzeb rozwojowych dziecka oraz ewolucji systemu rodzinnego.

Klamrę spinającą całość działań warsztatowych stanowi nazywanie i **poszukiwanie wartości** już wspólne przez młodzież i rodziców. Dzięki zaangażowaniu w trakcie zajęć wszyscy uświadamiają sobie znaczenie poszanowania ich w życiu. Po zakończeniu warsztatów opiekunowie powinni znać wartości, które decydują o sensie życia ich dzieci, umieć je nazywać, a adolescent – powinien potrafić stworzyć własną hierarchię. Rodzice mogą świadomie podejmować dialog z dorastającym potomkiem, budować z nim zdrową relację.

Warsztat ewaluacyjny, podsumowujący zdobytą wiedzę „**Jak rozmawiać z dorastającym dzieckiem?**” ma na celu uświadomić rodzicom i podkreślić fakt, że dorastanie jest szczególnym okresem zarówno w życiu adolescenta, jak i jego otoczenia. Aby rozumieć rozwój młodego człowieka, warto zauważyć, jak silnie wpływają na niego przemiany kulturowo-cywilizacyjne. Zajęcia pozwalają poznać prawidłowości i dostrzec nieprawidłowości w dojrzewaniu nastolatków w wielu sferach, między innymi seksualnej. Psychoedukacja seksualna powinna wyposażać rodziców w wiedzę na temat rozwoju młodego człowieka i dać wskazówki, jak z nim bezpiecznie rozmawiać.

Podtrzymujące środowisko

Do udziału w warsztatach zaprosiliśmy chętną grupę rodziców wychowanków bielskiego MOS-u. Uczestnictwo w zajęciach było dobrowolne. Sami rodzice też zgłaszali niejednokrotnie potrzebę wsparcia i proponowali taką formę pomocy. W odpowiedzi na ich postulaty, jak również nasze obserwacje, zespół pracowników MOS-u zdecydował się pogłębić swoją wiedzę oraz wprowadzić zmiany w placówce, tak aby w okresie kryzysów i przemian w rodzinie objąć ją całościową opieką.

Na rynku funkcjonuje wiele szkół dla rodziców. Są oni kierowani do nich szczególnie przez pracowników socjalnych, asystentów rodzinnych czy kuratorów. A właściwie przymuszani instytucjonalnie do korzystania z ich oferty. Zajęcia w tych szkołach są zbliżone tematycznie i dotyczą metod wychowawczych, jakie należy stosować w zależności od wieku dzieci. Projekt „Adolescent...” wyróżnia się na ich tle. Jak już wspominałyśmy, innowacyjność naszej propozycji polega na tym, że zajmujemy się nie tylko młodym człowiekiem, ale obejmujemy działaniem terapeutycznym (psychoedukacyjnym) całe środowisko wychowanka (oddziaływanie o charakterze „podtrzymującego środowiska”), z którym wchodzi on w różne interakcje.

Zwracamy uwagę na ogromne znaczenie włączenia rodziców i opiekunów w proces terapii adolescentów. Oddziaływania wobec nastolatków powodują zmiany nie tylko w nich samych, ale i w ich otoczeniu. Praca z opiekunami ma na celu szczególne wspieranie ich w tym procesie, pomoc w zrozumieniu dziecka, jak również pozwolenie nastolatkowi na przeobrażenia. W przypadku MOS-u „podtrzymującym środowiskiem” o ogromnym znaczeniu są szkoła oraz internat. Nauczyciele i wychowawcy powinni dobrze rozumieć rzeczywiste potrzeby adolescentów, rozpoznawać ich emocje i motywy działania. Muszą być również świadomi uczuć i reakcji na frustrację zarówno wychowanka, jak i swoich. Frustracja dorosłego może prowadzić do wycofania i braku zaangażowania, bądź nadmiernej inwestycji w sprawę dziecka nieefektywnej z powodu zastosowania mechanizmów obronnych, takich jak projekcja, identyfikacja projekcyjna i rozzszczepienie. Utrudnia to rozumienie i kontenerowanie uczuć podopiecznych, którzy nie są w stanie dzielić się doświadczeniami i uczuciami z drugą osobą. Aby nie dopuścić do takich sytuacji, dzięki bezpośredniej pracy z nauczycielami i wychowawcami placówki, pomagamy kadrze zrozumieć relację i trudności w diadzie i stworzyć taką, jaka powinna istnieć między kontenerującymi a dzieckiem.

Specjaliści realizujący zajęcia w instytucji edukacyjnej mają możliwość podjęcia pracy indywidualnej, dotyczącej różnych problemów rodziny i jednostki, w zależności od potrzeb uczestników warsztatów. Tematykę dostosowują do wieku adresatów, poziomu ich rozwoju psychoseksualnego oraz etapu dojrzewania. Ogromny atut w tej pracy stanowi stały wgląd zarówno w sytuację indywidualną adolescenta, jak i jego rodziny. Obserwujemy interakcje między nimi i występujące zmiany. Na bieżąco też możemy korygować tematykę zajęć w grupie socjoterapeutycznej oraz w grupie rodziców i opiekunów.

Nasze wsparcie obecnie obejmuje wychowanków MOS-u i ich bliskich. Na wdrożeniu projektu skorzystają bezpośrednio podopieczni ośrodka (uczniowie gimnazjum i szkoły podstawowej) i ich najbliżsi. Aktualnie warsztaty kierujemy do sześciu rodzin.

Działania przetestowane w naszym projekcie można wdrażać także w placówkach interwencyjnych oraz wsparcia społecznego typu MOPS, PCPR i MOW (Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy), ośrodkach terapeutycznych, leczenia uzależnień, w zamkniętych strukturach – wszędzie tam, gdzie pracuje się z adolescentem i jego rodziną. Docelowo pomoc może być udzielana osobom w każdym wieku, ale nacisk kładziemy na usprawnienie funkcjonowania młodzieży w wieku 15–29 lat, z grupy NEET.

Główne problemy rodziców naszych podopiecznych stanowią między innymi: małe kompetencje wychowawcze, nieumiejętność prowadzenia rozmów na tematy ich zdaniem krępujące, niepodejmowanie wysiłku w sytuacjach kryzysów, sztywność relacyjna, uwikłania, brak wsparcia i zrozumienia. Najczęstszym rozwiązaniem jest umieszczenie dziecka w placówce, by wyrwać je ze środowiska rodzinnego, którego członkowie czują się bezsilni, nie potrafią sobie samodzielnie poradzić z adolescentem. Chłopcy przed trafieniem do MOS-u nie uczęszczają do szkoły, charakteryzuje ich czynny negatywizm (jawne sprzeciwianie się zasadom stanowionym przez otoczenie), sięgają po dopalacze, narkotyki bądź są uzależnieni od smartfonu czy komputera.

Najtrudniejszy dla naszych uczniów jest brak bliskości w rodzinie i dobrego kontaktu z jej członkami. Niezaspokojona pozostaje ich potrzeba pozostawania w trwałej i bezpiecznej

relacji z dorosłymi. Chłopcy mają również poczucie niezrozumienia z ich strony. Chcąc pomóc rodzicom zmienić tę sytuację, dajemy im narzędzia i uświadamiamy mechanizmy rządzące zachowaniem adolescentów.

Efekty projektu

Uważamy, że praca warsztatowa w grupie rodziców w ramach projektu znacznie podnosi ich kompetencje wychowawcze, umożliwia poszerzenie perspektywy i stwarza alternatywny obraz sytuacji, w której znaleźli się oni i ich dziecko.

Na zajęciach rodzice:

- uczą się prowadzenia rozmów na trudne tematy;
- poznają alternatywne sposoby rozwiązywania problemów w rodzinie;
- zdobywają wiedzę, jak postępować w kryzysie;
- nabywają umiejętność radzenia sobie z trudnymi emocjami;
- uczą się rozpoznawać potrzeby członków rodziny;
- poznają sposoby na uwolnienie dziecka od poczucia winy za sytuację bliskich.

Bezpośrednią korzyścią dla opiekunów wynikającą z udziału w warsztatach jest poprawa kontaktu z bliskimi, co również pozytywnie wpływa na ich funkcjonowanie w rolach społecznych i rodzinnych. Rodzice pomieszczając dziecko (przyjmując jego projekcje, emocje i zachowanie), z całą jego emocjonalnością i przeżywaniem trudności oraz kryzysów, stają się wsparciem dla adolescenta dzięki pogłębieniu relacji.

Poprawa jakości życia rodzinnego i wzmocnienie więzi uchroni adolescentów przed podejmowaniem pochopnych decyzji (które w konsekwencji mogą prowadzić do psychopatologii, przestępczości, zachowań ryzykownych, marginalizacji, samobójstw, braku motywacji), pozwoli im na ponowną socjalizację i umożliwi pełnienie adekwatnych ról społecznych. Pogłębi też ich kontakt z rzeczywistością – urealni ich w życiu. Najbliżsi mogą włączać się w proces podejmowania przez adolescenta decyzji zawodowych. Rozmowy, analiza zasobów i ograniczeń, rozpoznawanie predyspozycji młodego człowieka dają szansę na zbliżenie się do siebie członków rodziny. Stanowią też lekcję reagowania na potrzeby innych oraz jasnego wyrażania oczekiwań.

Plany na przyszłość

Naszym celem jest szeroko rozumiane wsparcie rodziny. Istotna wydaje się facylitacja i stała współpraca ze wszystkimi instytucjami pracującymi z danym systemem, co pozwoli stworzyć zindywidualizowany program pomocy. Ważne, aby kierowanie na warsztaty odbywało się po analizie problemów, z jakimi borykają się członkowie rodziny i aby zajęcia jak najlepiej odpowiadały ich możliwościom i gotowości do zmiany. W naszym odczuciu współdziałanie i wymiana informacji pomiędzy szkołą, OPS-em, PCPR-em, sądami rodzinnymi, domami kultury, organizacjami pozarządowymi, pedagogami, terapeutami, pediatrami i kuratorami pokaże pełny obraz sytuacji konkretnej rodziny, tak aby nie dublować wsparcia, a kierować je w problematyczny obszar i jednocześnie wzmocniać pojawiające się pozytywne zmiany.

Docelowo chcemy w naszym MOS-ie stworzyć grupę roboczą, która będzie zajmowała się wstępną diagnozą problemu, z którym dana rodzina się boryka, a następnie włączeniem w proces pomocy jej członkom wszystkich instytucji, które mogą wesprzeć system. Warsztaty w swoim założeniu powinny uświadomić środowisku rodzinnemu możliwości budowania bliskości z adolescentem. Dzięki nim opiekunowie, których problemy wieku dorastania dziecka lub trudności w rodzinie przerastają, są kwalifikowani na specjalistyczną formę wsparcia.

W trakcie chcemy mieć wgląd w proces zmiany tak, aby działania nie rozmywały się, lecz były poddawane ewaluacji, nie tylko grup roboczych pracujących z rodziną, ale również jej samej. Pragniemy wspierać rodziny do momentu odzyskania przez nie równowagi. Istotnym wydaje się być również kontraktowanie spotkań rodzin w formie warsztatów psychoedukacyjnych i ich współpraca w procesie zmian, których oczekują w niwelowaniu negatywnych zachowań dziecka.

Wiesława Orzechowska – psycholog kliniczny, 30 lat w zawodzie, pracuje terapeutycznie z młodzieżą i rodzinami, od 20 lat w MOS-ie w Bielsku-Białej. Współpracuje z MOPS-em (Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej), PCPR-em (Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie), służbą zdrowia; realizuje projekty unijne: „Dynamizm i doświadczenie”, „Wspólne sterowanie zmianą” z obszaru kształcenia przez całe życie. Doskonali się w nurcie psychoanalitycznym.

Agata Knapik – pedagog, socjoterapeuta, psycholog i seksuolog. Posiada dwudziestoletnie doświadczenie w pracy z dziećmi i młodzieżą; pracownik MOS-u w Bielsku-Białej oraz szkoły podstawowej specjalnej. Prowadzi własną praktykę kliniczną. Związana z Centrum Specjalistycznej Diagnostyki i Terapii w Pszczynie – konsultuje osoby indywidualne, rodziny, pary i małżeństwa. Doskonali się z zakresu psychoterapii systemowej i seksualności. Swoją pracę poddaje superwizji w PTP (Polskie Towarzystwo Psychologiczne) i PTS (Polskie Towarzystwo Seksuologiczne).

Anna Pasierbek – doradca zawodowy, socjoterapeuta, od 2010 roku pracuje jako pedagog w MOS-ie w Bielsku-Białej (współpracuje przy realizacji projektów i aktywizacji grupy NEET, podnosi kwalifikacje, poszerzając warsztat pracy oraz aktualizując narzędzia do pracy z młodzieżą i rodzinami). Interesuje ją głównie praca z drugim człowiekiem, wzmacnianie go i wspieranie w poszukiwaniu odpowiednich rozwiązań, umożliwiających aktywne włączenie się w pełnienie ról społecznych i rodzinnych. Doskonali się w zakresie psychoterapii systemowej.

Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
e-mail: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl

